

اذن دخول

جواد محدثی

موضوع «زیارت»، به عنوان یکی از آیین‌های مذهبی که سابقه‌ای دیرین دارد و مورد سفارش فراوان اولیای دین است، همراه خود یک سلسله اصطلاحات، آداب، سنن، اعلام و اشخاص، حوادث، ابزار و وسایل، معارف و مناسک خاص دارد که دانستن آن‌ها برای «زائر»، مفید است.

گاهی برخی اصطلاحات و واژه‌ها، با آن که بسیار رایج و مشهورند، اما سابقه‌ای ناشناخته دارند یا مردم از معنی و ریشه آنها اطلاع چندانی ندارند. ریشه‌یابی این گونه الفاظ و اصطلاحات، می‌تواند جالب باشد.

اذن دخول

اذن دخول به معنای اجازه ورود طلبیدن است.

ورود به مکان‌های خاص، آداب و رسومی دارد و داخل شدن به حرم‌های مطهر و مکان‌های مقدّس دینی نیز از این قاعده مستثنا نیست. آگاهی و رعایت این مقررات و آداب، نشانه معرفت و ادب کسی است که وارد جایی می‌شود و از آن جا بازدید به عمل می‌آورد و گویای ادب و احترامی است که برای صاحب یک خانه یا مسئول یک معبد و بارگاه یا شخصی که در یک مرقد و حرم آرمیده است، قائل است. قرآن کریم به عنوان یک توصیه اخلاقی می‌فرماید:

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! وارد خانه‌هایی غیر از خانه‌های خودتان نشوید؛ مگر آن که پیشتر خبر دهید و اعلام کنید (و سر زده وارد نشوید) و به اهل آن خانه سلام دهید... اگر در آن خانه‌ها کسی را نیافتید، وارد نشوید؛ مگر آن که به شما «اذن» داده شود و اگر گفته شد «برگردید»، برگردید...^۱

این آیه که مسئله خبر دادن و اذن و استیناس را هنگام ورود به خانه دیگران مطرح می‌کند، به نوعی در بردارنده اذن دخول برای ورود به منزل دیگران است و به عنوان یک ادب اجتماعی به شمار می‌رود.

وارد شدن به خانه پیامبر ﷺ، به خاطر حرمت و جایگاهی که هم خانه و هم صاحب خانه دارد، نیازمند اجازه گرفتن است. این ورود، چه برای حضور در ضیافت و بر سر سفره اطعام آن حضرت باشد و چه برای پرسیدن چیزی یا درخواست حاجتی، لازم است.

باز هم از قرآن بشنویم که از ورود بدون اجازه به خانه پیامبر خدا ﷺ نهی می‌کند:

یا ایها الذین آمنوا لا تدخلوا بیوت النبی الا ان یؤذن لکم الی طعام...^۲

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! وارد خانه‌ها (یا اتاق‌های) پیامبر نشوید؛ تا آن که به شما اجازه داده شود و به طعام دعوت شوید.

از مجموع این گونه آیات برمی‌آید که ورود سر زده و بی‌خبر و بدون اجازه به خانه دیگران، از جمله خانه حضرت رسول ﷺ، دور از ادب و اخلاق است و اذن قبلی،

نشانه حرمت نهادن به صاحب خانه است، حتی جبرئیل علیه السلام نیز هر گاه می خواست به حضور پیامبر خدا برسد، کنار در، اجازه می طلبید. آن چه در مسجد النبی به نام «باب جبرئیل» معروف است، جایگاه ایستادن جبرئیل علیه السلام در وقت اذن دخول خواستن از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله بوده است.

حرم های معصومین علیهم السلام به دلیل آن که مدفن کسانی است که زنده و مرده آنان یکسان است و زائران را می بینند و می شناسند و سلام ها را جواب می دهند، در حکم خانه آنان است. از این رو، رعایت ادب، اقتضا می کند که قبل از وارد شدن به حرم، به ارزش و قداست جایگاه و مقام و منزلت صاحب بقعه، توجه کنیم و از خدا و فرشتگان و رسول خدا و امامان علیهم السلام، اذن بطلبیم.

ورود سر زده و بی خبر و بدون اجازه به خانه دیگران، از جمله خانه حضرت رسول صلی الله علیه و آله دور از ادب و اخلاق است و اذن قبلی، نشانه حرمت نهادن به صاحب خانه است، حتی جبرئیل علیه السلام نیز هر گاه می خواست به حضور پیامبر خدا برسد، کنار در، اجازه می طلبید.

در کتاب های دعا و زیارت، برای زیارت حرم حضرت علی علیه السلام آدابی ذکر شده که به نحوی، قدم به قدم، اذن ورود خواستن برای تشرّف است. هنگام ورود به دروازه نجف، دعای خاصی نقل شده است. وقتی زائر، وارد شهر می شود، دعای ویژه ای دارد. هنگام رسیدن به درگاه حرم، آن درگاه را آستانه خدا دانستن و وقوف در درگاه والای منتسب به پروردگار، مضمون دعای خاص آن است. هنگام رسیدن به در صحن، هنگام ورود به صحن شریف، هنگام رسیدن به رواق، وقت ورود به رواق و هنگام قرار گرفتن رو به روی قبر مطهر، برای همه این مراحل، ذکرها و دعاهایی است که زائر را به جایگاه والا و حرمت معنوی زیارتگاه توجه می دهد و ادب او را نسبت به صاحب قبر مطهر، نشان می دهد.^۳ همه اینها قدم به قدم، وارد شدن به حریم حرم یک امام، با آمادگی روحی و اجازه خواستن برای عتبه بوسی است.

دعایی که به عنوان «اذن دخول» در کتاب‌های دعا آمده است و خوب است هنگام زیارت حرم نبوی یا بارگاه هر یک از معصومین علیهم‌السلام خوانده شود، همه مضامین یاد شده را در بر دارد. آن چه به عنوان اذن دخول هر یک از حرم‌های شریف در مفاتیح‌الجنان، به نقل از مرحوم کفعمی آمده است، بسیار زیباست و این گونه آغاز می‌شود:

«اللهم انی وقتت علی باب من ابواب بیوت نبیک... ۴»

مضمون این اذن دخول، چنین است:

خداوندا! من در آستانه دری از درهای خانه پیامبرت ایستاده‌ام، تو مردم را از این که بدون اجازه وارد آن شوند، نهی کرده و فرموده‌ای: ای اهل ایمان! وارد خانه‌های پیامبر نشوید؛ تا آن که به شما اذن داده شود. خداوندا! من به حرمت و احترام صاحب این حرم شریف، در دوران غیبتش، اعتقاد دارم؛ همان گونه که به حرمت او در حال حیات، معتقدم و می‌دانم که رسول تو و خلفای تو - که درود خدا بر همه آنان باد - نزد تو زنده‌اند و روزی می‌خورند و جایگاه مرا می‌بینند؛ سخن مرا می‌شنوند و سلام مرا پاسخ می‌دهند و تو گرچه گوشم را از شنیدن کلامشان محجوب ساخته‌ای، ولی دریچه فهم مرا به لذت مناجاتشان گشوده‌ای. خدایا! ابتدا از تو، سپس از پیامبرت، آنگاه از امام معصوم و خلیفه واجب‌الاطاعة اجازه می‌خواهم و از همه فرشتگانی که گماشته به این آستان مبارکند، اذن می‌طلبم. ای پیامبر خدا! آیا وارد شوم؟ ای حجت خدا! آیا وارد شوم؟ ای فرشتگان مقرب الهی که مقیم این درگاهید! آیا وارد شوم؟ ای مولای من! اجازه بده که وارد شوم؛ همچون بهترین اجازه و رخصتی که به یکی از دوستانت داده‌ای. اگر من اهل و شایسته ورود نیستم، تو شایسته اجازه دادنی.

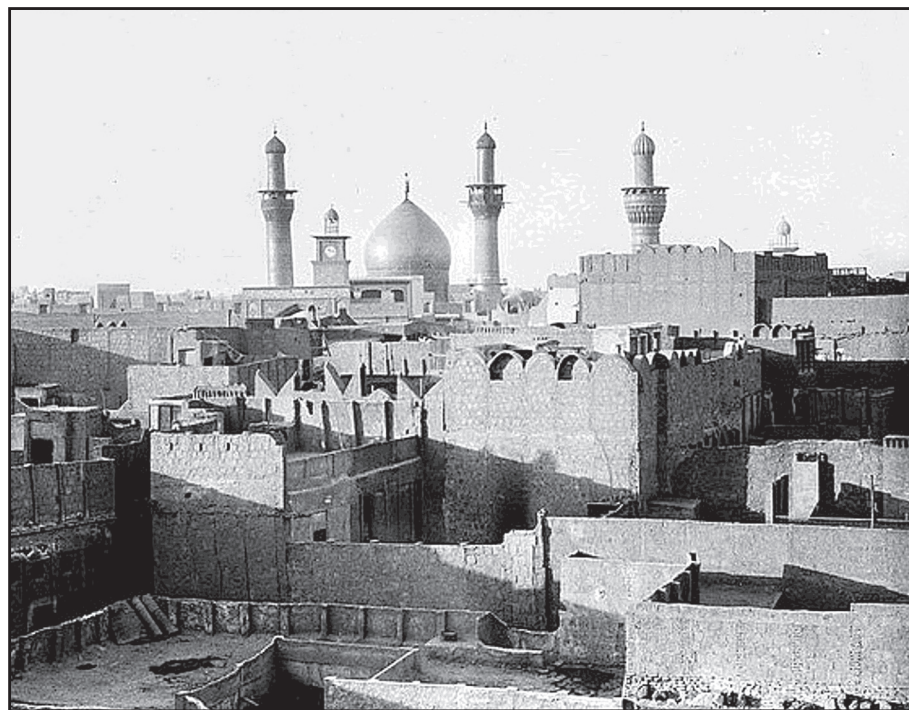
مرحوم محدث قمی، سپس اذن دخول دیگری را از علامه مجلسی نقل می‌کند که مفصل‌تر است و در آن به موضوعات توحیدی، جایگاه والای رسولان الهی و صاحبان شرایع آسمانی اشاره می‌شود و بر نعمت توفیق حضور در مرقد اولیاء الله، ادای شکر به درگاه خدا می‌شود و با بیان مقام اوصیای معصومین و برگزیدگی آن انسان‌های والا

و درخواست توفیق برای حضور همواره و مشتاقانه در حرم‌های پاک آنان، این گونه اجازه ورود درخواست می‌شود:

خداوندا! ما را اجازه بده که وارد این عرصه‌های نورانی شویم؛
جایگاه‌هایی که از بندگان خواسته‌ای با زیارت آنها، عبودیت خود را
نشان دهند. خدایا! اشک ما را در سایه خشوع مهابت، جاری ساز و
اعضا و جوارح ما را با خضوع بندگی، رام گردان... .

پس از آن، توصیه شده که با اشک چشم و خشوع قلبی، وارد حرم شوی و به زیارت
پرداز.

معمولاً متن «اذن دخول»، در مدخل ورودی حرم امامان معصوم علیهم‌السلام بر کاشی‌های
دیوار نگاشته شده یا بر لوحی نوشته شده و در قاب قرار گرفته شده است و زائران،
هنگام ورود، آن را می‌خوانند؛ سپس داخل روضه منوره هر یک از معصومین علیهم‌السلام یا
امامزادگان می‌شوند.

کربلا / بارگاه حسینی

از مرحوم شهید نقل شده است که زائر، بر درگاه حرم بایستد؛ دعا کند و اذن بطلبد و اگر در دل خود، خشوعی احساس کرد و رقت قلب حاصل شد، وارد شود و گرنه، بهتر است که برای ورود، زمان دیگری را انتخاب کند که رقت قلب و خشوع، حاصل شود.

در مورد زیارت حضرت موسی ابن جعفر علیه السلام در کاظمین، پس از آداب و اذکاری که در بدو ورود به حرم نقل شده، سفارش شده که چون به در قبه شریفه رسیدی، بایست و اذن دخول طلب کن و بگو:

أَدْخِلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ أَدْخِلْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ أَدْخِلْ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ؟ أَدْخِلْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ أَدْخِلْ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ الْحَسَنَ؟ أَدْخِلْ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ؟ أَدْخِلْ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ؟ أَدْخِلْ يَا أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ؟ أَدْخِلْ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ، أَدْخِلْ يَا مَوْلَايَ يَا أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ؟ أَدْخِلْ يَا مَوْلَايَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ، أَدْخِلْ يَا مَوْلَايَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ؟^۵

جالب این جاست که برای ورود به حرم امام موسی بن جعفر و امام جواد علیه السلام، ابتدا از حضرت رسول صلی الله علیه و آله، سپس از امیرالمؤمنین علیه السلام و آن گاه از هر یک از امامان قبل از آنها، اذن دخول طلبیده می شود؛ سپس از خود آن دو پیشوای معصوم که در حرم کاظمین مدفونند، اذن دخول خواسته می شود و این، همان مضمونی است که در اذن دخول های دیگر هم مطرح شده است و هر یک از این حرم های شریف اولیای دین، خانه پیامبر صلی الله علیه و آله و سرای عترت مصطفی به شمار می رود که متعلق به این خاندان پاک است.

در این قسمت، نقل کلام مرحوم شیخ عباس قمی در آداب زیارت، خالی از لطف نیست. وی به عنوان ادب نهم از آداب زیارت، می نویسد:

بر در حرم شریف ایستادن و اذن دخول طلبیدن و سعی در تحصیل رقت قلب و خضوع و شکستگی خاطر نمودن، به تصور و فکر در عظمت و جلالت قدر صاحب آن مرقد منور، و این که می بیند ایستادن او را، و می شنود کلام او را و جواب می دهد سلام او را، چنان که به همه

اینها شهادت می‌دهد در وقت خواندن اذن دخول و تدبیر در محبت و لطفی که به شیعیان و زائرین خود دارند و تأمل در خرابی‌های حال خود و خلاف‌ها که با آن بزرگواران کرده و فرموده‌های بی حد که از ایشان نشنیده، و آزارها و اذیت‌ها که از او به ایشان یا به خاصان و دوستان ایشان رسیده که برگشت آن به آزدن ایشان است و اگر به راستی در خود نگرد، قدم هایش از رفتن بازایستد و قلبش هراسان و چشمش گریان شود و این، روح تمام آداب است...^۶

انجام این سنت و رعایت این ادب، به طور طبیعی برای زائر هر یک از حرم‌ها، «انقلاب روحی» پیش می‌آورد و خود را در «محضر» صاحب قبر حسّ می‌کند و خشوع قلبی برایش پیدا می‌شود.

از قول مرحوم شهید نقل شده است که زائر، بر درگاه حرم بایستد؛ دعا کند و اذن بطلبد و اگر در دل خود، خشوعی احساس کرد و رقت قلب حاصل شد، وارد شود و گرنه، بهتر است که برای ورود، زمان دیگری را انتخاب کند که رقت قلب و خشوع، حاصل شود.^۷

پی نوشت:

۱. نور، آیه ۲۷ و ۲۸.
۲. احزاب، آیه ۵۳.
۳. شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، زیارت مطلقه امیرالمؤمنین علیه السلام.
۴. همان، بخش آداب زیارت.
۵. همان، بخش کیفیت زیارت امام موسی بن جعفر علیه السلام.
۶. همان، آداب زیارت، ادب نهم.
۷. علامه مجلسی، بحارالأنوار، ج ۹۷ ص ۱۲۶.